

Ενας σκηνοθέτης με γνωστές εικαστικές ανησυχίες και γνώσεις ανατέμνει σε βάθος το έργο του μεγάλου ζωγράφου. Η έκθεσή του στο κεντρικό Μουσείο Μπενάκη είναι ένα σημαντικό καλλιτεχνικό γεγονός

Του Λάκη Παπαστάθη

Το μοντέλο στη ζωγραφική του Στέφανου Δασκαλάκη δεν είναι το εξωτερικό πρόσωπο για να δημιουργήσει ο ζωγράφος τη δική του εσωτερική αποκάλυψη. Η ζωγραφική του Δασκαλάκη δεν γίνεται ερήμην, χωρίς τη συμμετοχή, του ανθρώπου που βρίσκεται απέναντι από το τελάρο του. Μοντέλο και ζωγράφος σε μια δημιουργική αντενέργεια για πολλές μέρες αλληλοαποκαλύπτονται μέσα από μια διαδικασία αναμονής, χαλάρωσης, σιωπής και κυρίως άσκησης του βλέμματος και πάλης των υλικών.

Ο Στέφανος Δασκαλάκης έχει γράψει: «Είναι έργα που έχουν γίνει όλα εκ του φυσικού. Η ζωγραφική από το φυσικό είναι μια πολύ αργή διαδικασία. Αργή τόσο για τον ζωγράφο όσο και γι' αυτόν που ποζάρει. Το μοντέλο δεν είναι κάτι από το οποίο ζητάς να παίξει κάποιον "ρόλο" που θα του επιβάλλεις. Πρέπει, αντίθετα, να του δώσεις τον χρόνο για να βρει μόνο του τον μοναδικό ρόλο που αξίζει τον κόπο και που είναι ο ίδιος ο εαυτός, να πάρει τη στάση που του ταιριάζει, να βρει το δικό του βλέμμα. Από τη στιγμή αυτή, και αν ο ζωγράφος έχει την ωριμότητα να αποδεχθεί την πραγματικότητα που διαμορφώνεται μπροστά του, θα ξεκινήσει η περιπέτεια της ζωγραφικής, μια μακρά πορεία διαφορετικών προσεγγίσεων, δισταγμών, αναιρέσεων και καταστροφών. Πολλές φορές, όταν ζωγραφίζω, έχω το αίσθημα ότι το έργο που κάνω, κατά κάποιον τρόπο, μου υπαγορεύεται από τα μοντέλα που στέκονται απέναντί μου, έτσι ώστε ο κόσμος τους, μέσω εμού, μέσω της ζωγραφικής, να λάβει αντικειμενική υπόσταση».

Όταν η ζωγραφιά ολοκληρωθεί

«Πολλές φορές, όταν ζωγραφίζω, έχω το αίσθημα ότι το έργο που κάνω, κατά κάποιον τρόπο, μου υπαγορεύεται από τα μοντέλα που στέκονται απέναντί μου»

Στ. Δασκαλάκης

Ένα ποθύ ερωτικό κορίτσι

Το «στώμεν καλώς» μιας αστής γυναίκας μπροστά στο μυστήριο της καταγραφής της, η ομορφιά ενός νέου κοριτσιού που έχει τσακιστεί και συνεχώς νιώθει πως πιττει χωρίς πολύ καλά να μπορεί να σηκώσει το κεφάλι της ενώ ο ζωγράφος αναζητεί τη ματιά της προς τη γη, ο χρόνος που νιώθει πως χορεύει πάνω στο σώμα και τα ρούχα του νεαρού Λεωνίδα, τα πυρακτωμένα

«Πολλές φορές, όταν ζωγραφίζω, έχω το αίσθημα ότι το έργο που κάνω, κατά κάποιον τρόπο, μου υπαγορεύεται από τα μοντέλα που στέκονται απέναντί μου»

Στ. Δασκαλάκης

Στο άβατο του εργαστηρίου του

του τελικού έργου, αλλά όταν έχεις την τύχη να το δεις από κοντά νιώθεις πως βρίσκεσαι στον προθάλαμο της ποίησης, στο δωμάτιο-ατελιέ που κατοικεί ο αληθινός ποιητής. Κι αυτό μοιάζει με εργαστήριο απελευθέρωσης πνευματικότητας και αισθημάτων. Τελευταία εντύπωση εκείνης της ημέρας ήταν κάποιου λυπημένου πορτρέτου ακουμπισμένου στον τοίχο «η λύπη ομορφάνει επειδή της μοιάζουμε».

Οι άνθρωποι που εικονίζονται δεν μοιάζουν με το παγωμένο καρτέ που βλέπουμε

στον κινηματογράφο, αλλά δείχνουν να ζουν κανονικά στη διάσταση της τέχνης, όπου η στιγμή διαστέλλεται στον χρόνο. Κάποια άλλη μέρα που είδα τις ζωγραφίες όλες μαζί, είχα την αίσθηση ενός ιδιαίτερου κόσμου, που ήταν όμως οικείος, λες και έπεσαν τα προσωπεία που φοράει κανείς για να αντιμετωπίσει τη ζωή στην άγρια καθημερινότητα.

Λες και οι άνθρωποι ήταν καμωμένοι από άλλο θεό, με άλλα ηθικά ερείσματα, με παιδικότητα και σφαιρα, που έμοιαζε με

τα αισθήματα των παιδιών που ζουν μέσα στους μεγάλους και ιεν ξέρουν να κρύβονται.

Κατά κάποιον τρόπο το ίδιο συμβαίνει και με τους ρόλους σε θέατρο, τον κινηματογράφο, την όπερα, το μυθιστόρημα. Μόνο που εκεί υπάρχει προκαθορισμένος ο ρόλος, ερμηνεύεται να προϋπάρχον κείμενο, ενώ εδώ ο ζωγράφος είναι συγγραφέας, σκηνογράφος κι ενδυματολόγος για κάτι που περιμένει να γεννηθεί.

Τα μοντέλα ανεβαίνουν στο ατελιέ σαν

να θέλουν να «τα πουν» στο δικαστήριο του μέλλοντος, εκεί που δεν διεκδικούν όπως οι συνδικαλιστές αιτήματα οικονομικά και επικαιρότητας, αλλά αιτήματα της ψυχής, που μπορούν ίσως να αποτελέσουν τη βάση για μια μελλοντική επανάσταση.

Φαντάζομαι τους ανθρώπους που ποζάρουν να βγαίνουν και να χάνονται στους δρόμους της Αθήνας, έχοντας αφήσει στο εργαστήριο της οδού Ρεμούδου τον άλλον τους ορατό εαυτό. Οι ίδιοι γνωρίζουν τώρα πως τον φέρουν μέσα τους σαν ζωντανό σημάδι μιας άλλης πραγματικής ζωής, καθώς χάνονται μέσα στη δήθεν ομοιομορφία του πλήθους.

γαλάζια μάτια ενός πολύ ερωτικού κοριτσιού με τις ιδιαίτερες παλάμες σε κίνηση, που επέμειπε την παρουσία της, καθομένη ανάμεσα στα πολλά ρούχα που την περιβάλλουν, στα κοσμήματα, στα παπούτσια. Το κόκκινο φουστάνι που φοράει νιώθεις πως τρυπάει το τελάρο και το βλέμμα σου. Τριπλή όψη του ίδιου κοριτσιού σε τρία διαφορετικά έργα διαφορετικών μεγεθών. Ο Δασκαλάκης δεν κόβει τους δεσμούς του με την πραγματικότητα της εποχής του. Το κορίτσι είναι ένα αναγνωρίσιμο νέο κορίτσι των χρόνων μας, που στη ζωγραφιά προσφέρει την ομορφιά της στο τρυφερό και σοφό βλέμμα του ζωγράφου που θέλει με ενθουσιασμό να μείνει η εικόνα της για πάντα, όπως είναι σήμερα, όπως τη συνέλαβε ο ίδιος τώρα, με το πνέλο, το φως και τα χρώματα. Σαν ένα μήνυμα-ντοκουμέντο γυναικείας ερωτικής παρουσίας προς το μέλλον. Θέλει να κρατηθεί ζωντανή όχι μόνον με το κορμί και την έκφραση του προσώπου της, αλλά και με τα αντικείμενα που φοράει· αυτά δεν είναι κτερίσματα ταφικών ανασκαφών αλλά ζωντανά στολίδια, σημάδια μιας νέας γυναικείας στις αρχές του 21ου αιώνα.

να συμβολικά από παλιά, ακόμη και πριν γεννηθεί ο ζωγράφος, από μια διαδικασία που την ακολουθούσαν πριν άλλοι. Το απολύτως ελεγχόμενο τεχνητό φως του εργαστηρίου –τα κλειδιά φωτισμού τηρούνται με συνέπεια– δημιουργεί παραλλαγές στην όψη των πραγμάτων που θυμίζουν μ' έναν καινούργιο τρόπο τη συγκρατημένη θλίψη των αντικειμένων, όπως στο ποίημα του Πορφύρα «Lacrimae Regum». Οι άνθρωποι έρχονται και φεύγουν, τα έπιπλα όμως τους παραστέκουν μένοντας ίδια και άθαρτα, προσφέροντας στην τελική σύνθεση την υφή τους και το σχήμα τους, τη φόρμα τους και τη σωπή τους.

Πίνακες σε 5-10 ώρες

Τα γρήγορα έργα του Δασκαλάκη μοιάζουν να ανεμίζουν στον αέρα. Σε αντίθεση με τα κανονικά, μεγάλου μεγέθους, που για να ολοκληρωθούν απαιτούνται πολλές εβδομάδες ή και μήνες –στον Δασκαλάκη είναι άγνωστος ο χρόνος που θα δαπανηθεί σ' αυτή τη ζωγραφικά ρευστή διαδικασία γιατί πάντα έχει αβέβαια έκβαση–, σ' αυτά τα γρήγορα, λουπόν, έργα που ο καλλιτέχνης αποφασίζει να τα ζωγραφίσει σε 5-10 ώρες «κι ό,τι βγει» βλέπουμε συχνά απίστευτα γοητευτικά αποτελέσματα. Η συμπτυκνωμένη ένταση και αποφασιστικότητα οδηγεί σε μια πραγματικότητα διάφανη, που κινείται στον χρόνο μισοστελειωμένη. Κίνηση σαν ταξίδι του ενός προς τον άλλον πριν βεβαιωθεί συμπαγώς η ύπαρξη. Σαν να

INFO: Η έκθεση «Στέφανος Δασκαλάκης: Ανθρωποι» στο Μουσείο Μπενάκη της Κουμμένης συνεχίζεται ως τις 19 Ιανουαρίου 2014. Ξεναγήση από τον καλλιτέχνη κάθε Σάββατο και προβολή της ταινίας του Λάκη Παπαστάθη «Στέφανος Δασκαλάκης: Σχόλια σε ένα πορτρέτο» (2006, από την εκπομπή «Παρασκίνιο»). Ξεναγήση, ώρα 11.00, προβολή ώρα 12.00 (διάρκεια 44' 50"). Την Τρίτη 14 Ιανουαρίου στις 7.30 μ.μ. ο Στέφανος Δασκαλάκης και ο Πλάτωνας Ριβέλλης θα συνομιλήσουν με θέμα «Το πορτρέτο στη ζωγραφική και τη φωτογραφία».

Η ποίηση των ενδυμάτων

Ο Δασκαλάκης σχεδόν πάντα ζωγραφίζει ανθρώπους ντυμένους. Η ποίηση των ενδυμάτων στη ζωγραφική του θα μπορούσε να αποτελέσει το αντικείμενο μιας εκτεταμένης μελέτης. Το ρούχο έχει την ίδια εκφραστική οντότητα με το πρόσωπο, το βλέμμα και τη σάρκα. Δένει πάντα εξαιρετικά

με τον χαρακτήρα του ανθρώπου, την κίνηση και την έκφραση που απεικονίζεται. Οι πτυχώσεις ενορχηστρώνονται ρυθμικά αναδεικνύοντας βουβή μια εσωτερική μουσικότητα στο έργο. Κι αυτό θυμίζει κάτι από τις πτυχώσεις των αρχαίων αγαλμάτων. Ο Δασκαλάκης ζωγραφίζει όλες τις ηλικίες, τον κόσμο της εποχής μας σε ευρύτατο φάσμα, με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε γενιάς. Τα ρούχα, με μόδες διαφορετικής ηλικίας, αναδεικνύουν τις ιδιαιτερότητες των προσώπων που τα φοράνε αλλά και την εκφραστική δύναμη του ίδιου του ρούχου, σ' όλες τις εποχές του χρόνου.

Αριστουργηματικά σπαράγματα

Σε κάποια από τα έργα του Δασκαλάκη διακρίνεται στο φόντο το ημικατεστραμμένο έργο που «δεν βγήκε». Εκεί που η σχέση του ζωγράφου με το μοντέλο και τα υλικά του απέτυχε. Σαν η παλιά αποτυχία στο φόντο της νέας εικόνας να γεννάει το καινούργιο έργο, την καινούργια προσπάθεια. Ετυχε να δω και τμήματα από τα εντελώς κατεστραμμένα έργα. Ένα μάτι, το στόμα, τη μύτη, το αυτί, το ακρωτηριασμένο χέρι, το πέλα με το παπούτσι. Εμοιάζαν με τμήματα θρησκευτικά που εντόπιζαν μόνο το τμήμα του σώματος που έπασχε για να το γιατρέψει ο Άγιος. Πολλά απ' αυτά τα σπαράγματα των κατεστραμμένων έργων του Δασκαλάκη ήταν αληθινά αριστουργήματα.

Έπιπλα ίδια και άθαρτα

Τα έπιπλα, οι καρέκλες, το χαλί στο εργαστήριο είναι οι αυτόπτες μάρτυρες των μεταμορφώσεων. Απλές καρέκλες πλάιν, αλλά κυρίως έπιπλα νεοκλασικά κάπως παλιότερης εποχής, παλαιότερης αίγλης. Σαν οι συνεχείς καταγραφές των ανθρώπων να γίνον-

ΒΛΕΠΩ ΤΙΣ ΔΥΟ ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ του Στ. Δασκαλάκη που απεικονίζουν το εργαστήριό του. Στη μία κυριαρχούν τα έπιπλα, άδεια από ανθρώπους και μυστηριακά. Και στην άλλη το εργαστήριο, που είναι σχεδόν ερημωμένο. Ο χώρος, δηλαδή, που γίνονται οι μεταμορφώσεις των ανθρώπων δεν είναι ένας παράδεισος.

Υπόκειται στη φθορά του γήινου χρόνου, ενώ τα πρόσωπα που απεικονίζονται υπερβαίνουν, μάχονται τον χρόνο και αποκαλύπτουν τον εσωτερικό πυρήνα τους, τον αθάνατο. «Λάμπει μέσα μου κείνο που αγνώ, μα ωστόσο λάμπει» λέει ο Ελύτης. Αυτόν τον αθάνατο κόσμο αποκαλύπτει η τέχνη και

η ζωγραφική ιδιαίτερα.

Εχω μπει και για δεύτερη φορά στο άβατο του εργαστηρίου την ώρα που ο Στέφανος ζωγραφίζει. Αυτό έγινε με δικαιοδικότητα αλλά και με κάμερα, λόγω μιας τηλεοπτικής εκπομπής. Δεν ξέρω γιατί σκέφτομαι τον Ελύτη όταν θυμάμαι τη μέρα που έβλεπα τον Δασκαλάκη να ζωγραφίζει... ««Ελα λοιπόν να ζήσουμε τα χρώματα»- ή ένωθα τον ζωγράφο να «ακούει ήχους απ' τα χρώματα».

Κάτι βαθιά τελετουργικό, με παύσεις, ρυθμούς και ακινησία μεγάλης διάρκειας, αργόσυρτα ή με ένταση, συνέθετε ένα δράμα, που δεν ενδιαφέρει τον θεατή